

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Проаналізовано тенденції з професійної підготовки і працевлаштування молоді що склались в Україні за останні 5 років

Постановка проблеми: серед проблем, пов'язаних з ринком робочої сили, основне місце займає проблема професійної підготовки та працевлаштування молодих спеціалістів, як в Україні так і в регіональному аспекті. З поміж чинників, що визначають економічний розвиток суспільства, провідна роль належить професійній основі. Формування освіти взагалі і вищої зокрема, залежить від соціально-економічного рівня розвитку країни, масштабів людського потенціалу.

Останнім часом сфера професійної підготовки зіткнулась з багатьма проблемами, втрачається регулююча роль держави, в результаті чого пройшли структурні перекоси у системі підготовки кадрів, їхньої невідповідності потребам ринку праці. Про це свідчить аналіз підготовки фахівців у системі ВНЗ II-IV рівнів акредитації та їхнє працевлаштування.

В Україні не створено цілісної системи профорієнтаційної роботи серед молоді, відсутня координація і взаємодія між підприємствами, органами освіти, навчальними закладами, аналітичними центрами зайнятості з чітко розподіленими функціями, відсутня повна і достовірна інформація про обсяги випуску школярів, студентів, учнів ПТУ, їхнього працевлаштування, а також про нові перспективні професії і потреби ринку в регіонах.

Тому вивчення тенденції професійної підготовки молоді і її працевлаштування є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки суттєво зросла кількість публікацій і досліджень з питань молодіжної зайнятості, тенденції і структурних змін у професійній освіті та рівня

працевлаштування випускників. Даною проблемою займається ряд провідних українських вчених, серед яких можна назвати докторів економічних наук Онікієнка В.В., Лібанову Є.М., Купалову Г.І., Грішньову О.А., Кузнєцова О.В., Савченка О. і інших.

Проте, швидкозмінюючі умови в ринковій економіці держави зумовлюють необхідність подальшого вивчення даної проблеми.

Мета дослідження – вивчення тенденції професійної підготовки яка склалася в останні роки та відповідність підготовки фахівців з потребами ринку.

Виклад основного матеріалу. Впродовж останнього періоду, в Україні відбувається подальше розширення мережі і масштабів підготовки фахівців у системі професійної освіти. Однак існуюча протягом кількох попередніх років тенденція дещо змінилась. Уже з 2004 року проходить концентрація підготовки спеціалістів у системі вищих навчальних закладів державного типу, зросла частка студентів за державними замовленнями, проходить процес, коли конкуренція на ринку освітніх послуг зменшує кількість неконкурентоспроможних навчальних закладів недержавного типу.

В XXI столітті за прогнозами ЮНЕСКО, ріст рівня національного добробуту, що відповідає світовим стандартам, досягнуть лише ті країни, працездатне населення яких на 40-60 % складається із осіб з вищою освітою.

Сучасний стан розвитку економіки пред'являє нові вимоги до якості робочої сили, її конкурентоспроможності. Професійне навчання різних категорій населення є одним із найважливіших заходів активної політики зайнятості, що виступає засобом досягнення стабільного економічного зростання, активно впливає на профілактику безробіття зайнятого

населення, забезпечує збереження й розвиток трудового потенціалу суспільства. З огляду на це розвиток професійного навчання набуває особливої актуальності і узгодженості потреб суспільства із пропозицією освітніх послуг.

В Україні спостерігається дещо суперечлива ситуація з підготовкою фахівців у вищих навчальних закладах II-IV рівнів акредитації. Так, випуск фахівців у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації скоротився з 223 тис. в 1991 році до 163 тис. в 2004 р., або на 60 тис. осіб. Водночас це зменшення підготовки молодих спеціалістів компенсовано за рахунок істотного розширення обсягів підготовки спеціалістів і магістрів у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Випуск у цих навчальних закладах зріс із 147,7 тис. в 1995-1996 р. до 416,6 в 2003-2004 р., або в 1,8 рази.

Одночасно спостерігається зменшення випуску кваліфікованих працівників у ПТУ Міністерства освіти і науки України. Якщо в 1991 році було підготовлено і випущено 338,1 тис., то в 2003р. тільки 275,6 тис або на 63 тис. менше. Така тенденція просліджується і регіональному рівні. Якщо в 1990 р. в ПТУ Житомирської області було підготовлено і випущено 9,2 тис. висококваліфікованих робітників то в 2003 р. тільки 6,8 тис., значно скоротилась кількість закладів ПТУ із 32 до 26, що негативно впливає на забезпечення потреб ринку в кваліфікованій робочій силі робітників. Вже зараз відчують гостру потребу в кваліфікованих робітниках галузі промисловості області.

У зв'язку з тим на ринку праці свідчать і випереджувальні темпи зростання безробітних випускників ВНЗ з темпами їхнього працевлаштування. Перевага пропозиції над попитом існує в цілому в Україні і на регіональних ринках праці. Аналіз даних засобів масової інформації по Житомирській області свідчить, що значно вищим попитом користуються випускники ПТУ, в порівнянні із випускниками ВНЗ. Якщо рівень безробіття людей працездатного віку в 2003-2004 р. знаходиться на рівні 9,7 %, то за окремими спеціальностями випускників у 1,5 рази вищі.

Пожвавлення у 2004 р. виробництва в промисловості і в будівництві сприяло зростанню попиту на кваліфікованих працівників і збільшення обсягів підвищення їх кваліфікації. Так, зазначений показник в 2004 році порівняно з 2000р. зріс на 2,3 %. В цілому тільки 6,5 % працівників підвищили свою кваліфікацію від загальної чисельності персоналу зайнятого в галузях економіки.

Проте, фактична періодичність підвищення кваліфікації персоналу становить один раз на 15 років. В той час, як в країнах з розвинутою ринковою економікою періодичність підвищення кваліфікації становить один раз в 3-5 років і є однією з вирішальних умов виживання фірми в умовах конкуренції.

В цьому плані показовим є досвід США в професійному навчанні працівників у приватних компаніях. Приблизно 76 % американських корпорацій з кількістю зайнятих більше 500 осіб мають програми в сфері підготовки і перепідготовки.

Розширення масштабів підготовки спеціалістів і кваліфікаційних працівників є об'єктивний процес і зумовлений переглядом суспільних цінностей в результаті зростання інтелектуалізації суспільства, збільшення потягу людей до здобуття професійної освіти.

В цьому контексті зростання кількості студентів у ВНЗ III-IV рівнів є доцільним, кількість яких зросла з 881 тис. в 1991 році до 1844 тис. в 2004 році.

Проблема полягає в тому, як привести у відповідність зростаючі обсяги підготовки фахівців з потребою країни в них, не допустити значного рівня безробіття серед фахівців, вирішити пріоритетні стратегічні завдання щодо науково-технічного зростання країни, що вимагає підготовки відповідних фахівців.

Слід відмітити, що в Житомирській області значно скоротилась кількість не працевлаштованих випускників навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Так, якщо в 2000 році не було працевлаштовано 25,3 тис. осіб то в 2003 тільки 14,7 тис., або на 10,6 тис. більше, що свідчить про сприяння молоді працевлаштуванні. Взагалі рівень безробіття в області в 2004 році склав 5,1 %, що майже на 4 пункти нижчий чим по Україні.

Сучасна система підготовки спеціалістів в основному зорієнтована на неконтрольований попит населення на деякі спеціальності соціального й гуманітарного напрямів, внаслідок чого зростає чисельність безробітних серед цих спеціальностей. Крім цього причиною безробіття серед спеціалістів з вищою освітою є невідповідність професійно-кваліфікаційної структури випускників потребам галузей економіки і попиту регіональних ринків праці. Надлишковими професійними на зареєстрованому ринку праці в 2003 році були вчителі, вихователі, економісти, правовики, менеджери, товаровознавці, бібліотекарі. Масштаби підготовки спеціалістів цих професій мають відповідати темпам розвитку ринкових відносин, тому вищим навчальним закладам при плануванні обсягів професійної підготовки потрібно враховувати зміни, що відбуваються на ринку праці.

Серед порівняно дефіцитних спеціальностей на ринку праці в найбільшій перспективі можна виділити інженерну механіку, технологію машинобудування, металорізальні верстати, металургію, хімічну технологію та висококваліфікованих робітників, механізаторів для села, будівників, тощо.

Для попередження виникнення диспропорцій між підготовкою фахівців і потребою ринку праці, необхідно регіональним органом державного управління мати чітку проблему розвитку економіки на 10-15 років, і проводити, цілеспрямовану роботу з питань професійної орієнтації молоді, її навчання та працевлаштування.

Вирішення проблем зайнятості молоді значно сприятиме розгляд на державному рівні питань щодо надання першого робочого місця випускникам, формування державного замовлення на підготовку робітничих професій в ПТУ та професійного складу студентів вузів незалежно від форм навчання з урахуванням попиту на відповідні професії на ринку праці, реалізація на практиці механізму пільгового кредитування як студентів на навчання, так і оподаткування роботодавців, які вирішують проблеми зайнятості молодих людей; доповнення

чинних законодавчих актів щодо зайнятості молоді положеннями, які б передбачали відповідальність роботодавців за відмову в роботі молоді.

Для забезпечення соціального захисту молодих працівників необхідно реалізувати комплекс соціально-економічних заходів як на державному так і регіональних рівнях.

Вирішення проблем професійної підготовки і працевлаштування молоді потребує вирішення таких завдань:

– підвищення ролі держави у створенні умов для розвитку професійної освіти і працевлаштування молоді;

– адаптація освіти до вимог ринкової економіки;

– виявлення реальної професійно-фахової структури попиту на робочу силу на регіональних ринках праці;

– коригування обсягів і структури підготовки кадрів при виданні ліцензії вищим навчальним закладам.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Людський розвиток в Україні: 2004 рік (колектив авторів) / Щорічна науково-аналогічна доповідь / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2004. – 266с.

2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Гей ця. – К.: Ін-т екон. прогноз.; Фенікс, 2003. – С. 672.

3. Економічна активність населення України у 2003 році: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2003. – С.41-42.

4. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремінь, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.; За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327с.

КРУШЕЛЬНИЦЬКА О.В. – кандидат економічних наук, доцент Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– управління людськими ресурсами